

Яценко Таміла Олексіївна,
доктор педагогічних наук,
старший науковий співробітник,
головний науковий співробітник
відділу навчання української мови та літератури
Інституту педагогіки НАПН України,
tamilakod@ukr.net

ШКІЛЬНИЙ ЛІТЕРАТУРНИЙ КУРС НА ЗАСАДАХ ІНТЕГРОВАНОГО ПІДХОДУ: ЗМІСТ І НАВЧАЛЬНИЙ СУПРОВІД

Анотація. Акцентовано на проблемі розроблення змісту шкільної літературної освіти для 5–6 класів на засадах інтегрованого підходу, розкрито дидактико-методичний потенціал чинного навчального забезпечення інтегрованого курсу літератур (української та зарубіжної) для 5 класу.

Ключові слова: шкільна літературна освіта, інтеграція, інтегрований курс літератур (української та зарубіжної), зміст, модельна навчальна програма, підручник, учні-читачі.

Упровадження інтегрованого курсу літератур (української та зарубіжної) як нового навчального предмету в закладах загальної середньої освіти зумовлено соціальними викликами, сучасними освітніми завданнями та вимогами нового Державного стандарту базової середньої освіти (2020). Об'єднання споріднених предметів шкільного літературного курсу сприятиме оптимізації освітнього процесу, створенню єдиного тематичного простору, уникненню дублювання навчальної інформації у змісті української літератури та зарубіжної літератури як окремих предметів, формуванню в учнів поняття про єдиний світовий літературний процес, невід'ємною та унікальною частиною якого є українська література. Відтак в Інституті педагогіки НАПН України розроблено зміст та навчально-методичне забезпечення до інтегрованого курсу літератур (української та зарубіжної) для 5–6 класів [2; 1]. Інтеграцію реалізовано на основі спорідненості змісту основних тем шкільних курсів української та зарубіжної літератури (*тематична інтеграція*), на засадах

методичної (спільні методи і прийоми навчання) та *діяльній* інтеграції (спільні види навчальної діяльності).

Зміст інтегрованого курсу літератур (української та зарубіжної) на адаптаційному циклі навчання побудовано за тематично-жанровим принципом із дотриманням хронологічної послідовності щодо письменницьких персоналій.

Зміст курсу реалізовано в чинному підручнику «Література (українська та зарубіжна)» для 5 класу (гриф «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» [1]. В основу його концепції покладено ідеї компетентнісного, діяльнісного підходів, читацькоцентричний і текстоцентричний принципи.

Орієнтиром для пізнання високохудожнього світу творів української та зарубіжної літератур на шляху формування компетентного учня-читача є рубрики, у змістовому наповненні яких закладено читацькоцентричний принцип опрацювання навчального тексту. Так, у рубриці «Читацький путівник» доступно для п'ятикласників конкретизовано обсяг тих предметних знань та читацьких умінь, які вони повинні здобути та якими мають оволодіти у процесі опрацювання конкретної навчальної теми. Наприклад: «Далеке минуле завжди приваблює своєю загадковістю. Різні народи створювали свої мудрі, красиві й захопливі легенди, перекази, літописні оповіді, у яких навіки збережено історичну пам'ять. Художні твори цього розділу зачарують тебе неймовірними подіями. Ти помандруєш у далеке минуле різних народів, довідаєшся, що таке легенди, перекази та літописні оповіді, ознайомишся зі славетними людьми давніх епох. А поведуть тебе в цю захопливу мандрівку художні твори, мистецьке слово» [1, ч. I, с. 150].

Художній текст є першоелементом структури підручника, відтак учні спершу ознайомлюються з текстом твору. У рубриці «Поміркуй!», що розміщена на полях художніх творів, запропоновані запитання репродуктивного і частково-пошукового характеру для виявлення рівня осмислення учнями-читачами твору. Також цю рубрику застосовано до літературознавчого та мистецтвознавчого матеріалів підручника, що дозволяє оперативно перевірити сприйняття школярами теоретичного матеріалу:

«Подумай, чому українські письменники І. Франко та Л. Глібов зверталися до збірки «Панчатантра». Чому повчальна індійська історія стала популярною серед українських митців? Який висновок про зв'язки різних народів, їхні моральні цінності ти можеш зробити?» [1, Ч. I, с. 29].

Для актуалізації знань учнів передбачено рубрику «Ти вже знаєш». Її важливість зумовлена також психологічним підтекстом, оскільки актуалізація знань п'ятикласників позитивно налаштовує їх на роботу з текстом художнього твору. Наприклад: «Ти вже знаєш багато приказок і прислів'їв. Ці дотепні короткі вислови збагачують нашу мову, роблять її образною й яскравою. Тож на часі навчитися влучно і переконливо добирати прислів'я і приказки, доречно вживати їх у власному мовленні в певних життєвих ситуаціях» [1, Ч. I, с. 13].

Змістове наповнення рубрики «Літературознавчий клуб» – це необхідний мінімум навчальної інформація, поданої з урахуванням особливостей сприймання молодшими підлітками. У викладі навчального матеріалу акцентовано на взаємозв'язках української та зарубіжних літератур, спільних темах і проблемах, порушених у художніх творах. Матеріал рубрики дієво сприяє налагодженню діалогу із текстом художнього твору, його осмисленому розумінню. Так, у процесі вивчення творчості американського письменника Марка Твена вказано, що в основу повісті «Пригоди Тома Сойера» покладено історію життя юних років самого письменника. Наведено переконливі приклади дитячих пригод майбутнього письменника, що знайшли відображення й у творі, розказано про долю та характери його друзів, яких втілено в персонажах твору. Відтак учням стає зрозумілим поняття автобіографічний твір [1, ч. II, с. 87].

Ефективним засобом реалізації мистецького контексту є дидактико-методичний потенціал рубрики підручника «У колі мистецтв», де акцентовано на зіставленні творів української та зарубіжної літератури з творами інших видів мистецтва. Так, під час опрацювання вступної теми учням запропоновано: «Розглянь картини, де зображено дітей, які читають книжки. Що, на твою думку, спільного між полотнами української художниці минулого століття Тетяни Яблонської та сучасної мисткині Євгенії Гапчинської? Який висновок

про значення книжки в житті дітей різних епох ти можеш зробити?» [1, ч. I, с. 8].

Формуванню в учнів умінь дослідницької діяльності ефективно сприяє виконання творчих завдань, індивідуальних чи групових читацьких проєктів, рекомендованих у рубриці «Читай і досліджуй!». Наприклад: «В Україні подібну до Робіна Гуда славу шляхетних розбійників мають Олекса Довбуш та Устим Кармелюк. Дізнайся про цих народних героїв, порівняй їхні вчинки із діяннями Робіна Гуда. Підготуй цікаву презентацію свого дослідження» [1, ч. I, с. 183].

Для оцінювання навчальних досягнень учнів у комплекті до підручника підготовлено навчальний посібник «Зошит моїх досягнень», що розроблено на основі технології формувального оцінювання [3]. Подано різнорівневі запитання та завдання в тестовій формі (закритого і відкритого типів), творчі завдання для поточного оцінювання роботи над конкретними художніми творами та підсумкові семестрові роботи, що сприятиме формуванню предметної читацької та ключових компетентностей п'ятикласників.

Новий зміст шкільної літературної освіти та навчальне забезпечення, розроблені на основі інтегрованого підходу засвідчують реалізацію інноваційних підходів до організації освітнього процесу в реаліях Нової української школи.

Список використаних джерел:

1. Яценко Т. О., Пахаренко В. І., Тригуб І. А., Слижук О. А. Література (українська і зарубіжна): підруч. для 5 кл. закл. заг. серед. освіти: У 2-х ч. Київ: ВД «Освіта», 2022. Ч. I. 240 с., Ч. II. 240 с.
2. Яценко Т. О., Тригуб І. А. *Інтегрований курс літератур (української та зарубіжної). 5–6 класи* : модельна навчальна програма. Київ: Педагогічна думка, 2021. 62 с.
3. Яценко Т. О., Тригуб І. А., Івашина Г. М. *Зошит моїх досягнень. Література (українська та зарубіжна). 5 клас: у 2-х ч.* Київ: ВД «Освіта», 2022. Ч. I. 64 с; Ч. II. 64 с.